

FINANCIIEEL CRISISPLAN

Inhoud

1.	Inleiding	3
2.	Definitie crisissituatie	4
3.	Kritische Dekkingsgraad.....	4
4.	Ter beschikking staande maatregelen	4
5.	Inzetbaarheid maatregelen	5
6.	Effect maatregelen	5
7.	Belangenafweging.....	5
8.	Communicatie	6
9.	Besluitvorming.....	6
10.	Jaarlijkse toetsing.....	7
<u>i.</u>	Kenmerken van een financiële crisissituatie	7
<u>ii.</u>	Crisisteam en vaststellen van noodzaak tot inzet van noodprocedure	7
<u>iii.</u>	Bepalen van de vervolgactie bij een financiële crisissituatie	7
<u>iv.</u>	Beperkingen aan de vervolgactie	8
<u>v.</u>	Processtappen	8
<u>vi.</u>	Contactgegevens bij crisissituatie	9

1. Inleiding

De doelstelling van het Pensioenfonds is het realiseren van een waardevast pensioen voor haar deelnemers tegen een acceptabele premie en tegen een acceptabel risico. Deze lange termijn doelstelling is de belangrijkste doelstelling van het Pensioenfonds. Realisatie van deze doelstelling vereist dat het Pensioenfonds tussentijds niet financieel ‘uit de bocht vliegt’.

Daarnaast heeft het Bestuur de wettelijke taak om zorg te dragen voor een evenwichtige belangenbehartiging met betrekking tot (gewezen) deelnemers en pensioengerechtigden. Beide doelstellingen stellen eisen aan de hoogte van de dekkingsgraad. Het is enerzijds aan het Bestuur om kritische grenzen vast te stellen met betrekking tot de beleidsdekkingsgraad. Dit vindt jaarlijks plaats bij de vaststelling van het Risicokader. Hierbij spelen zowel de financiële positie van het Pensioenfonds en de risicobereidheid van de deelnemers en pensioengerechtigden een rol. Anderzijds stelt ook de wetgever eisen aan de hoogte van de beleidsdekkingsgraad en de maximale termijn die een pensioenfonds heeft om uit een situatie van dekkingstekort en reservetekort te komen.

In dit crisisplan wordt onderscheid gemaakt tussen een crisissituatie die voortkomt uit het niet tijdig kunnen herstellen van een dekkingstekort of reservetekort met gebruikmaking van de vastgestelde premie- en toeslag-instrumenten (beschreven in onderdeel A. Herstelplan Dekkingstekort en Reservetekort), en een crisissituatie die voortkomt uit grote negatieve uitslagen op de financiële markten dan wel een daling van de dekkingsgraad beneden het kritisch niveau zoals vastgelegd in het risicokader (beschreven in onderdeel B. Plan ter bescherming van de financiële positie van het fonds).

In dit plan zal expliciet worden aangegeven welke ontwikkelingen een acute crisisdreiging in zich herbergen en waarop het crisisplan van toepassing is. Ontwikkelingen op financiële markten waarbij geen sprake is van een acute crisisdreiging vereisen een andere aanpak.

A. Herstelplan Dekkingstekort en Reservetekort

2. Definitie crisissituatie

Als crisis wordt gezien een situatie, waarin het fonds, binnen de wettelijke termijn, met gebruikmaking van de vastgestelde premie- en toeslag-instrumenten, niet aan het minimaal vereist eigen vermogen of het vereist eigen vermogen kan voldoen.

3. Kritische Dekkingsgraad

Het Pensioenfonds hanteert twee kritische beleidsdekkingsgraden.

Op basis van de uitgangspunten voor de risicohouding heeft het Bestuur voor de (aanvangs)haalbaarheidstoets, zoals voorgeschreven in het Besluit FTK, de met betrekking tot het pensioenresultaat te hanteren ondergrenzen als volgt nader gespecificeerd:

- i. De ondergrens voor het mediane pensioenresultaat op fondsniveau gerekend vanuit de feitelijke financiële positie (109,7% per 1 januari 2015) is gesteld op een nominale dekkingsgraad van 90%.
- ii. De ondergrens voor het mediane pensioenresultaat op fondsniveau gerekend vanuit het vereist eigen vermogen (121,6% per 1 januari 2015) is gesteld op een nominale dekkingsgraad van 93%.

Bij deze specificaties van de ondergrens is rekening gehouden met een buffer van 5%-punt ten opzichte van de mediane uitkomst. Het Bestuur heeft voorts besloten de maximale relatieve afwijking van het mediane pensioenresultaat in geval van een 'slecht weer scenario' op fondsniveau te bepalen op 30%.

4. Ter beschikking staande maatregelen

De maatregelen die ter beschikking staan zijn:

1. Bijstorting werkgever. Er is in de uitvoeringsovereenkomst geen bijstorting door de werkgever voorzien. Wel is de werkgever een premieopslag verschuldigd van 0,3%-punt. Deze premieopslag geldt in elk geval voor vijf jaar en geldt vervolgens ook daarna voor zolang niet een andere afspraak over de premieopslag voor na deze vijf jaar tussen het Pensioenfonds en de werkgever tot stand is gekomen.
2. Beperken of niet toekennen van toeslagen. Er wordt enkel een toeslag toegekend indien de toeslag voldoet aan het wettelijke vereiste van toekomstbestendigheid als bedoeld in het Besluit FTK
3. Kortten van pensioenaanspraken en –rechten. Deze ultieme remedie is voorzien in art. 18.1.c. van het pensioenreglement. In dit artikel is vastgelegd dat verworven pensioenaanspraken en ingegane pensioenuitkeringen kunnen worden verminderd, indien de financiële toestand van het fonds daartoe aanleiding geeft. Hiervan is sprake indien het fonds niet in staat is een onderdekking binnen redelijke termijn op te heffen, zonder dat de belangen van alle belanghebbenden onevenredig worden geschaad. De korting wordt uitgesmeerd over de maximale volgens het Besluit FTK toegestane termijn.

5. Inzetbaarheid maatregelen

Alle hierboven genoemde maatregelen zijn direct inzetbaar en er worden ook geen belemmeringen voorzien om alle genoemde maatregelen, inclusief de kortingsmaatregel, in te zetten. De volgorde van besluitvorming over de ter beschikking staande maatregelen ligt vast in de ABTN van het fonds.

6. Effect maatregelen

Het effect van de maatregelen die ter beschikking staan, is als volgt:

- Bijstorting werkgever. Het effect van de structurele premieopslag van 0,3% werkgeversbijdrage is niet krachtig. Dit vanwege het feit dat het premie instrument bot is.
- Beperken of niet toekennen van toeslagen. Toeslagen kunnen enkel worden toegekend indien de toeslag voldoet aan het wettelijke vereiste van toekomstbestendigheid als bedoeld in het Besluit FTK Het niet toekennen van een toeslag heeft een effect van één op één. Bijvoorbeeld: het niet toekennen van 1% zorgt voor een verbetering van de beleidsdekkingsgraad met circa 1% ten opzichte van het volledig toekennen van de toeslag.
- Kortten van pensioenaanspraken en –rechten. Door het korten van de opgebouwde aanspraken dalen de pensioenverplichtingen en stijgt de beleidsdekkingsgraad. Deze laatste en enige mogelijkheid, kan alleen worden toegepast als de beleidsdekkingsgraad lager is dan het minimaal haalbare herstelpad. Het effect is ook hier één op één.

7. Belangenafweging

Als het Bestuur moet besluiten tot korten moet daarmee recht gedaan worden aan een evenwichtige belangenafweging en risicodeling. In de onderstaande tabel is te zien welke stakeholders direct of indirect financieel getroffen worden door de ter beschikking staande maatregelen bij korting. De maatregelen staan gerangschikt op volgorde, afhankelijk van het niveau van de beleidsdekkingsgraad:

	Actieven	Gewezen deelnemers	Pensioengerechtigden	Werkgevers
Niet volledig indexeren	*	*	**	
Korten van aanspraken	*	*	**	

* Indirect effect

** Direct effect

- De werkgever is in een reguliere situatie ook al een premieopslag verschuldigd van 0,3%-punt.
- Vervolgens wordt de toeslag beperkt/gestopt. Dit levert een direct nadeel voor pensioengerechtigden, actieven en de werkgever.

- Pas als deze maatregelen ontoereikend blijken (beleidsdekkingsgraad < kritische beleidsdekkingsgraad) volgt het korten van de aanspraken, hetgeen direct nadelig is voor de pensioengerechtigden en op termijn mogelijk ook voor de actieven. Ingeval van korten zijn alle stakeholders in deze en voorgaande fasen ten minste door twee maatregelen geraakt. Het Bestuur is van mening dat de combinatie en volgorde van maatregelen zorgt voor een evenwichtige verdeling van de lasten.

Een bijkomend argument ontleent het Bestuur aan de analyse die is gemaakt naar aanleiding van de vorig jaar genomen aanvullende reservering op het langlevens risico. De analyse maakt een onderscheid in drie groepen belanghebbenden die met de effecten van deze genomen voorziening zijn geconfronteerd: de pensioengerechtigden, de oudere deelnemers en de jongere deelnemers. Uit de analyse blijkt dat de aanvullende reservering voor de toegenomen levensverwachting vooral ten goede komt aan oudere deelnemers en pensioengerechtigden. Op hoofdlijnen voelt dezelfde groep oudere deelnemers en pensioengerechtigden, die eerder profijt trok van de aanvullende reservering voor de levensverwachting, een eventuele korting het zwaarst.

Er zijn thans geen overwegingen waarom het risico van korten, zoals hierboven geschetst, anders verdeeld zou moeten worden. In een crisissituatie zal het Bestuur deze risicodeling opnieuw bezien om eventueel rekening te kunnen houden met bijzondere omstandigheden bij of oorzaken van de crisissituatie. Dan gaat het Bestuur na of aanvullende besluiten of maatregelen op het crisisplan noodzakelijk zijn.

8. Communicatie

- Het fonds wijst in zijn reguliere publicaties regelmatig op de mogelijkheid van een crisissituatie casu quo korting. Tenminste eenmaal per jaar communiceert het fonds de inhoud van het vastgestelde crisisplan en hoe een eventuele korting naar verwachting doorgevoerd gaat worden.
- Het fonds kent een vastgesteld communicatieplan voor crisissituaties, dat bij het nemen van het bestuursbesluit tot (het aankondigen van) een korting in werking treedt. Het plan beschrijft stapsgewijs hoe het fonds belanghebbenden informeert. Er is een draaiboek opgesteld waarbij per maatregel en per fase wordt beschreven wie wordt geïnformeerd (OR, VO, RvB TNO, aangesloten werkgevers, (gewezen) deelnemers/ pensioengerechtigden).

9. Besluitvorming

- Om verrassingen uit te sluiten ontvangt het Bestuur wekelijks informatie over de stand van de beleidsdekkingsgraad.
- Het signaleren van de crisissituatie gebeurt in de reguliere rapportage van het herstelplan op gegeven peildata over de actuele stand van zaken.
- Het Jaarplan en de Jaaragenda van het fonds voorziet in vaste agendering van de reguliere rapportage van het herstelplan en daarmee een eventuele crisissituatie op de bestuursvergadering.

- Het bureau, de bestuursreferenten en de commissies (ARC, CPB en BAC) van het betreffende deskundigheidsgebied bereiden het te nemen bestuursbesluit voor.

10. Jaarlijkse toetsing

- Het Jaarplan van het fonds voorziet in de jaarlijkse vaststelling van de ABTN met daarin de risicohouding van het Bestuur en de normportefeuille van het fonds. Aansluitend vindt toetsing, eventuele bijstelling en definitieve besluitvorming over het crisisplan plaats, waarna deze onderdeel uitmaakt van de geactualiseerde ABTN.

B. Plan ter bescherming van de financiële positie van het fonds

i. Kenmerken van een financiële crisissituatie

Er is sprake van een (dreigende) financiële crisissituatie wanneer de ontwikkelingen op de financiële markten – zonder ingrijpen in het beleggingsbeleid – een grote daling van de actuele dekkingsgraad onder toepassing van de UFR-curve (dreigen te) veroorzaken. Deze situatie doet zich voor indien:

- A. De actuele dekkingsgraad onder toepassing van de UFR-curve daalt onder de 100 (in dat geval is de kans dat de toezichtsdekkingsgraad binnen een termijn van een jaar daalt tot onder de 90 groter dan 15%; conform het Risicokader is dit een situatie die vermeden dient te worden);
- B. De actuele dekkingsgraad onder toepassing van de UFR-curve binnen een termijn van een maand daalt met meer dan 5 punten (een daling met 5 punten komt thans overeen met een 2-sigma gebeurtenis).

Indien één van bovengenoemde situaties zich voordoet, dan treedt het financieel crisisplan in werking. Dit plan wordt hieronder nader uitgewerkt.

ii. Crisisteam en vaststellen van noodzaak tot inzet van noodprocedure

In geval van een financiële crisissituatie ligt de eerste actie bij het crisisteam. Het crisisteam bestaat uit vijf leden, zijnde de voorzitter van de Beleggingsadviescommissie (BAC), de voorzitter van de Audit, Risk & Compliance Committee (ARC), de voorzitter van het Bestuur, de directeur en de CIO van het bestuursbureau. Voor ieder van de leden van het crisisteam wordt een plaatsvervanger benoemd voor het geval het betreffende lid van het crisisteam niet bereikbaar is (*zie tabel 1 voor namen en contactgegevens*). Besluitvorming binnen het crisisteam geschiedt door de drie bestuursleden op basis van unanimititeit. Indien unanieme besluitvorming niet mogelijk is, dan beslist het voltallig Bestuur.

iii. Bepalen van de vervolgactie bij een financiële crisissituatie

Het crisisteam is gemandateerd om in geval van een aldus benoemde crisissituatie de vervolgactie te bepalen. Bij het bepalen van de vervolgacties zal BlackRock als adviseur van het crisisteam optreden. Elementen die het crisisteam bij de te nemen vervolgacties dient mee te wegen zijn:

- de alternatieve beleidsacties die door het Pensioenfonds genomen kunnen worden;
- de uitvoerbaarheid van de alternatieve beleidsacties;

- de verwachte impact van deze acties op het risicogebruik;
- de verwachte kosten van een beleidsactie, inclusief het eventueel terugdraaien van deze actie;
- uitlegbaarheid van de te ondernemen acties aan de deelnemers, pensioengerechtigden, gewezen deelnemers en de toezichthouder.

Wat betreft dit laatste punt geldt dat het crisisteam zich altijd moet afvragen hoe mogelijke acties zich verhouden tot de (realisatie van de) lange termijn doelstellingen van het Pensioenfonds.

Het Bestuur mandateert het crisisteam om de uitvoerders te instrueren eventuele vervolgacties uit te voeren. De termijn waarvoor de maatregelen gelden wordt expliciet benoemd c.q. begrensd. Bij het uitvoeren van de acties zal primair gekeken worden op welke wijze het risico zo effectief en efficiënt mogelijk kan worden gemitigeerd. Het speciale mandaat van het crisisteam eindigt zeven dagen voor oproeping – conform art. 10 van de statuten – voor een speciale Bestuursvergadering. In die bijeenkomst beslist het Bestuur over het vervolg op de crisissituatie.

iv. Beperkingen aan de vervolgactie

De vervolgactie dient in ieder geval aan de volgende criteria te voldoen.:

- Indien een crisissituatie is vastgesteld, is de voorwaarde voor de daarop te ondernemen acties dat deze moeten leiden tot het mitigeren van het risico;
- De te treffen maatregelen kunnen ertoe leiden dat andere, nieuwe risico's worden geïntroduceerd. Deze nieuwe risico's mogen de bestaande risico's echter niet overtreffen.

Bij afwijking van deze criteria dient het crisisteam alsnog vooraf toestemming van het Bestuur te verkrijgen

v. Processtappen

Vaststellen mogelijke crisissituatie

1. Het Bestuursbureau, de voorzitter van de BAC, de voorzitter van de ARC, de adviseur beleggingen (BlackRock) of een lid van het Bestuur neemt een (markt)situatie waar die mogelijk als financiële crisissituatie geclassificeerd kan worden. Deze situatie wordt gemeld bij de UB.
2. De UB stuurt per e-mail een analyse van de mogelijke financiële crisissituatie aan het crisisteam.

Instellen noodprocedure, definiëren acties

3. Het crisisteam informeert het Bestuur zo snel mogelijk over het feit dat er sprake is van een financiële crisissituatie en over de inzet van het financieel crisisplan;
4. Het crisisteam consulteert BlackRock en komt met een actieplan dat voldoet aan de vereisten genoemd onder punt 4 (Beperkingen aan de vervolgactie). Het crisisteam zorgt voor vastlegging van het actieplan. Hierbij dienen duidelijk de overwegingen en motiveringen te worden geëxpliciteerd;
5. Het crisisteam instrueert de UB tot uitvoering van het actieplan.

Uitvoeren acties

6. De UB voert de vervolgactie(s) zo spoedig mogelijk uit.
7. De UB informeert het crisisteam, de directie, het Bestuur, de ARC en de BAC inzake de uitgevoerde vervolgacties, de gevolgen hiervan op het risico en de portefeuillesamenstelling en de kosten.
8. Het crisisteam legt zo spoedig mogelijk verantwoording af aan het Bestuur inzake de besluitvorming (crisissituatie, inzet noodprocedure en vervolgacties) en de impact van de vervolgacties op hoofdlijnen. De complete verantwoording wordt geagendeerd voor de eerstvolgende vergadering van het Bestuur, de ARC en de BAC. Binnen een maand na vaststelling van een crisissituatie zal een Bestuursvergadering worden uitgeschreven.
9. Het Bestuur stelt vast of de besluitvorming conform de richtlijnen van dit document heeft plaatsgevonden en of de vervolgacties aan de voorwaarden hebben voldaan.
10. Het crisisteam legt de procesgang tijdens de crisissituatie vast.

Beëindiging financiële crisissituatie

11. Het Bestuur besluit – na advies van het financieel crisisteam – wanneer de financiële crisissituatie beëindigd is.

vi. Contactgegevens bij crisissituatie

Crisisteam

Functie	Naam	E-mail	Telefoon
Voorzitter BAC	Hans Veltman	Hans.veltman@tno.nl	0653406378
Voorzitter ARC	Kees Ekkers	clekkers@ziggo.nl	0653932885
Voorzitter Bestuur	Dick Schmidt	d_ph_schmidt@hotmail.com	0651241490
Directeur Bureau	Kostijn van Gerven	vangerven@sp.tno.nl	0651962535
CIO	Hans de Ruiter	deruiter@sp.tno.nl	0610830494

Back-up crisisteam

Functie	Naam	E-mail	Telefoon
Back-up BAC	Joop Ruijgrok	j.t.ruijgrok@gmail.com	0651721963
Back-up ARC	Hans Boumans	hans.boumans@tno.nl	0610662944
Back-up Voorzitter	Frank Phillipson	Frank.phillipson@tno.nl	0620439819
Back-up Directeur	Arie van Luijk	vanluijk@sp.tno.nl	0620413096
Back-up CIO	Hans Groenewegen	groenewegen@sp.tno.nl	0621556671